

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Theodoro martyre, exercitûs duce insigni.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

MARTYRIUM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI THEODORI, DVVIS EXERCITUS,

tus, ex Simeone Metaphraste, auctore verò Augaro scriba, qui coram interfuit.

FEBRUAR. 7
vr habet in
Metaphra-
ste excuso
ad marginē

Licinus,
hostis Chri-
stianorum.

Occidit
multos vi-
ros mili-
tares.

Vomodò resplendet sol ijs, qui vident: ità de martyribus oratio ijs, qui audiunt. Quomodò autem cælum est astris ornatum, ità etiam ecclesiæ, quæ Dei tenent martyres. Et quomodò flores in campo, ità etiam martyres in Ecclesijs. Memoria martyrum, est remissio debitorū. Memoria martyrum, est reuocatio eorum, qui vexantur à dæmonibus. Memoria martyrum, est vita & sanitas ijs, qui amant martyres. Magna martyrum certamina, splēdidæ sunt sanctorum coronæ. Tradiderunt enim flagellis sua corpora, & quæcunque sunt mundi iucūda, arbitrati sunt esse stercora, vt Christum non negent. Propterea Dominus ipsos quoquē est remuneratus ea vita, quæ degitur cū angelis incorporeis. Nam cū qui est ab initio inimicus generis hominum, putaret se eos esse oppugnaturum, potius habitatores effecit paradisi. Non cessauit enim agrestes feras mouere in eos, qui sunt fide pij, etsi semper ab eis vinceretur. Qui etiam nostro tempore excitauit hanc agrestem feram aduersus gregem Christi, Licinium, inquam, sōris Pij Imperatoris Constātini maritum. Nam cū accepisset scepra ab impio Maximiano, imitans eius mentem & actiones, statim irreconciliabilem excitauit persecutionem aduersus eos, qui erāt insignes pietate, & misit edicta per vniuersam ciuitatem & regionem. Quinetiam ex innumeris militaribus, ille impijs suis decretis interfecit quadraginta Sebaſtea, & similiter septuaginta centuriones & trecentos in Macedonia.

Cū autem vidisset sceleratissimus, quòd magna atq; ad eò infinita multitudo contemneret impia eius decreta, & se daret ad mortem propter pietatem in Deum, statuit insigniores potius & magis eminētes comprehendere in exercitijs & in ciuitatibus, & eos cogere cultum offerre simulacris, existimans stolidus, se metu posse persuadere omnibus, qui sunt eius ditionis. Cū verò vbiq; quærentur ij, qui sunt gloriosiores in rebus huius mundi, & magna vterentur diligentia, ei significatum est de quodam viro, nomine Theodoro, specie quidem formoso & in dicendo sapiente, qui fuit defensor regius scholasticus. is autem vocabatur Bryo rhetor: ætate quidem iuuenis, antiquus verò in pia actione. Qui etiam occidit draconem Euchaitis: illic enim erat draco, immanis bellua: Quando enim mouebatur, vt egrederetur, contremiscebat terra ob eius motum. Quando ergò egrediebatur è sua cauerna, siue homo, siue iumentum illi occurrisset, omninò ab eo deuorabatur.

Cū de hac ergò seuiſſima bellua audiisset generosus Christi athleta Theodorus, & in suis castris nullum edidisset tumultum, solus est profectus, sua sapientia portans crucem preciosam & arma eius societatis, dicens apud se: Vadam, & liberabo paternam meam possessionem à sãua hac bellua, dracōne. Cū verò venisset in illum locum, & fœni vidisset viriditatem, iacuit illic & dormiuit, nesciens illic expectare draconem. In parte autem Euchaitarum, quæ vergit ad austrum, erat quædam pia mulier, nomine Eusebia, credens in Christum. Ea cū vidisset Christi athletam Theodorum dormientem, cum magno metu ad eum veniens, & eum manu apprehendens, eum excitauit, dicens: Surge frater mi, & citò recede ex hoc loco. Nescis enim metum, qui est in hoc loco, est enim hic magnus metus. Sed surge, & citò viam tuam ingredi. Venerandus autem martyr Christi Theodorus cū surrexisset, dixit ei: Quis est timor & tremor in hoc loco, ò mater? Dei verò ancilla Eusebia, dicit ei: Fili, est in hoc loco draco ingentis magnitudinis, & ideò nemo potest hac transire. Quotidiè enim egrediens, siue homo, siue pecus inuentum sit ante eum, ab eo interficitur. Verè perfectus autem Christi athleta Theodorus, dicit mulieri: Vade mater, & sta procū ab hoc loco, & videbis virtutem Christi mei. Veneranda verò illa mulier cū à loco recessisset, se pronam humi proiecit, flens & dicens: Fer ei opem DEVS Christianorum hac hora.

Sanctus

Sanctus autem martyr Christi Theodorus, cum Christi fecisset signaculum, & suum pe-
ctus pulsasset, & in cælum adpexisset, dixit: Domine Iesu Christe pulchrum nomen, qui
& patris effulsisti essentia, nè differas facere quam à te peto petitionem: qui in bellis mi-
hi assistis, & das mihi victoriam contra aduersarios. Et nunc tu idem es Domine Chri-
ste Deus: emitte mihi victoriam ex alto sancto tuo, vt vincam hostem draconem. Tūc
tanquàm cum homine cum suo equo differens, dixit: Scimus Deum esse bona volun-
tate in omnibus tam hominibus quàm bestijs. Quamobrem tu quoq; fer mihi opem,
te Christo corroborante, vt vincam aduersarium. Cùm equus autem audijset verba
sui domini, stetit expectans motum draconis.

Signo crue-
tis se munit
& prece cō-
tra draco-
nem.

Tunc dicit martyr Christi draconi: Tibi dico & præcipio in nomine Domini nostri
Iesu Christi crucifixi propter genus hominum & eius virtutem, egredere ex hoc loco,
& veni ad me. Cùm verò Christi athletam audijset draco, seipsum mouit. Et cùm ipse
moueretur, petra loci conterebantur, & terra tremuit. Sanctus autē Theodorus cū
Christi fecisset signaculum, ascendit equum suum, & calcitrans sterit equus supra dra-
conem quatuor suis pedibus. Tunc Christi athleta Theodorus, stricto gladio percussit
draconem, & dixit: Ago tibi gratias Domine Iesu Christe, quòd me exaudijsti in hac
hora, vt vincam aduersarium. Deindē is conuersus, viam suam in pace inijt, simul læ-
tans & Deum glorificans. Multi autem ex gentilibus, qui illic erant, militibus, cū au-
dijsent miraculum, quod sanctus fecerat Theodorus, Christo crediderunt, sic dicentes:
Reuerà magnus est Deus eius: & ab ipso baptizati sunt in nomine patris & filij & spiri-
tūs sancti, & facti sunt omnes vnus grex Christi, & laudabant omnes Deum sancti & ma-
gni martyris Theodori.

Imperat
draconi, vt
exeat cōtra
ipsum.

Interficit
draconem.

Licinius verò cū hęc de ipso audijsset, mittit ad ipsum, à Nicomedia vsque ad
Heracleam, cū propē esset pontus Euxinus. Illic enim eo tempore degebat beatus
Theodorus. Protectores itaque mittit cum satellitibus, qui eum cum omni honore
comprehenderent. Illi autem cū venissent Heracleam, assiduē instabant, vt irer Theo-
dorus ad Imperatorem, dicentes ei: Accede ad Imperatorem, qui te desiderat. Præcla-
ram enim tuam formam valdē cupit intueri. Beatus autem Theodorus eos illudebat
verbis probabilibus. Simul verò factō quoquē munere, eos excepit magnificē. Tres
autem dies eos detinuit. Cū illi verò vrgerent, vt viam iniret, ipse paucis retentis,
reliquos misit ad Licinium, ad eum scribens epistolam, nè ægrē ferret ipse Imperator
ad eum venire cum dijs suis insignioribus: vt te, aiebat, præsentē dijs sacrificem. Illi
autem reuersi ad eum, qui ipsos miserat, cū reddidissent epistolam, & eius exposuiss-
sent prudentiam & virtutem, quinetiam eius animi magnitudinem, & decere eum non
grauari ire ad ipsum: quod si fiat, omnes, qui locum habitant, adorabunt deos Impera-
toris: eorum verbis inductus Licinius, cū magnam congregasset multitudinem, tam
cūm quàm aliorum, ad octo millia, profectus est Heracleam in magno gaudio. In
ipsa autem nocte videt sanctus in somnis, quòd in altum elatum erat tectum, in quo ma-
nebat, & ignea iacula ad ipsum de cælo ferebantur, & vox Domini extitit, dicens ei:
Confide Theodore, sum enim tecum. Beatus verò è somno excitatus, cū coniecisset
somnia, id esse reputauit martyrium, quod à Domino ei significabatur: & lætatus est
exultans.

Viso sancti
Theodori.

Post hęc autem cū sciuisset iam venisse Licinium, ingressus intimum suum pene-
trale, fleuit non mediocriter, dicens: Adsis mihi Domine in cursu stadij, pro te suscipi-
endo. & cū rursus sciuisset appropinquare Licinium, surrexit, & lauit vultum, & oculos
composuit, cōtexta byssinaq; indutus tunica, flammæ ignis simili, & sedens in equo
Dardano præclarissimo, factus est obuiam Licinio, & salute, qua par erat, impertijt Im-
peratorem, dicens: Salue domine diuinissime, potentissime Imperator. Imperator ve-
rò iuuenem osculatus est, dicens: Ades dum, inquit, nitide vt sol, legum adiutor, coro-
nate corona. Tuum est sua sponte enatum diadema. Oportet enim te post me consti-
tui Imperatorem. Deindē eo ingresso Heracleam, ei excelso parato tribunali in foro in
medio ciuitatis, cū ascendisset & sedisset turbis presentibus, concionatus est, dicens:
Verè clara & celebris est hęc ciuitas, & quæ à me munera accipit. Quare etiam exul-
tat. Tu quoquē chare Theodore, ostende diem, in quo dijs maximis offers sacrificium.
Beatus autem Theodorus dixit: Imperator, affer ad me insigniores tuos deos, vt cū
eos fecero ingredi meum penetrale, eosq; vaporauero & vnguentis vnxi, eos rursus
redu-

Cū lachry-
mis petit
vires à Do-
mino.

Irridet stul-
tum Impera-
torem.

reducam, & te presente eis sacrificem. Hęc cum audisset Imperator Licinius, cum magno gaudio iubet ipsos ei dari. Cum deos autem Licinij accepisset beatus Theodorus, qui constructi erant ex auro & argento, in suum penetrale, cum media nocte eos confregisset & contriuisset, dedit pauperibus.

Cum duo verò dies preterissent, Licinius accersito martyre, dicit ei: Vt generosus & inclutus, & honoratus ab ijs, qui nos precesserunt Imperatoribus, ostende promptum tuum in deos animi studium, vt reliqui videntes te hoc facientem, promptiores fiant & alacriores. Maxentius autem quidam centurio assistens, dixit Licinio: Per deos, o Imperator, diuina tua potentia ab ipso fuit illusa. Vidi enim precedenti nocte, magna nocte dea Dianæ manum cuidam mendico obtigisse, qui abibat & letabatur. Hęc cum audisset Licinius, mansit mutus & attonitus. Respondens autem beatus dixit Theodorus: Per Christi mei virtutem, ita est, vt dicit Maxentius. recte verò feci, o Imperator. Si ergo dii tui sibi non possunt opem ferre, quomodo vobis poterunt? Licinius autem mutato vultu, & manibus complexis genibus, deflebat, dicens: Hei mihi, hei mihi, habitus sum ludibriò. Quid dicam, aut quid faciam, aut quid loquar, nescio. Imperator potentissimus accessit ad hunc virum pestiferum, & congregauit tantam multitudinem, & fuit irrisus ab omnibus phalangibus inimicorum. Quinetiam victoriæ insignes deos meos confregit, & dedit pauperibus. Beatus autem Theodorus dixit ei: Fremis, o Imperator, sed ego rugio. tu stertis, at ego exilio. Tu cum Deo pugnas, at ego de Deo dissero. Tu blasphemias, ego verò Deum hymnis laudo. Tu colis deos mortuos, ego verò Deum viuum. Tu Serapin: ego verò eum, qui est super Seraphim. Tu Apollinem, ego verò Deum semper viuentem. Tu es carbo Thracius, ego verò princeps Romanus. Tu Licinius ventilator, ego verò Theodorus donū Dei. Quamobrem nē agrē feras, o Imperator, neque calcitres. hęc enim faciens, tuos ostendis cruciatus. Agni enim & muli tenes figuram.

Præclaræ
voces mar-
tyres ro-
busti.

Atrocissi-
mè flagel-
latur.

Multris affli-
ctur suppli-
cijs.

Crucifigit.

Inmaniter
vexatur.

Diuinitus
sanatur &
confirmat.

Tunc multa ira plenus Licinius, iussit exui martyrem, & eum extendi à quatuor, & boum neruis ei plagas inferri, sexcentas super dorsum, & quingentas super ventrem: & postea iubet globis plumbeis immisericorditer eius verberare * tendinem. Deinde ferreis vngulis lacerari eius carnes, & lampadibus ignis vstulari eius vlcera, & acutis testis radi concretum sanguinem. Post hęc autem omnia, iubet eum tutò teneri in custodia, & eius pedes illigari compedibus, & eum sic manere quinque dies, neque gustare quidpiam. Cum autem fuissent impleti quinque dies, iussit crucem deferri in basilicam, & duci sanctum, & cruci affigi. Lictores verò cum sanctum adduxissent martyrem, ligno affixerunt eius manus & pedes, & fibulam vnam in oculis eius partibus vsq; ad partes superiores. Excogitatum quoque fuit aliud deterius. Iussi enim pueri iaculari in eius oculos, & tela euellabant cum pupillis. Alij autem secretas partes eius testiculorum ense secabant per obliquum. Ego autem aderam scriba Augarus: & videns grauiam hęc supplicia, & audiens etiam dolorem oculorum eius gemituum, abiectis codicillis, deuoluebar lachrymans ad eius pedes. Dominus verò meus, Christi miles Theodorus, paruum vocem emittens, mihi dixit: Augare, nē relinquant munus tuum, nec intermittas dicere, quę in me futura sunt supplicia. Sed sustine meum aduentum describere & certamina & diem meę consummationis. Deinde clamans ad Dominum, dicebat: Domine, mihi prius dixisti, Ego sum tecum: & nunc quid à me recessisti? Vide Domine: fecisti me nulli culpę affinem, & ferę agrestes me fauciauerunt propter te: exturbata sunt pupillæ oculorum meorum, carnes igne sunt dissolutę: pili autem humi decidunt: dentes euelluntur, liuida fit facies, ossa arida in cruce detinentur. Memento Domine, quodd crucem propter te sustinui: quinetiam ferrum & ignem & clauos peruasi. Dece- rerò accipe meum spiritum, & rege vt velis. ego enim exco ex vita mea. Hęc cum dixisset martyr, non amplius est locutus. erat enim totum eius corpus laniatum. Arbitratus autem impius Licinius eum esse mortuum, reliquit in ligno pendentem.

Circa primam verò vigiliam noctis adstans angelus Domini, soluit eum ab illo instrumento, & reddidit eum sanum corpore, sicut prius, & eum salutauit, & dixit: Gaudeas & corrobore in sapientia & gratia Domini nostri Iesu Christi. Ecce enim tecum est Dominus Deus: & cur dixisti, Recessisti à me: Consumma ergo cursum tuę decertationis, & venies ad Dominum nostrum Iesum Christum, accipiens coronam immortalitatis. Hęc cum martyri dixisset angelus, ab eo recessit. Sanctus autem martyr Christi

Christi Theodorus, effectus sanus, Domino suo agebat gratias, & cœpit psallere: Ex-
altabo te Deus meus rex meus, & benedicam nomen tuum in seculum & in seculum
seculi. Sæuus verò & iniquus Licinius, cum nondum venisset dies, mittit Antiochum
& Patricium, duos suos centuriones, (erant enim ordinarij) dicens eis: Ite & adducite
mihi malè mortuum corpus deceptoris Theodori, vt imponam in capsâ plumbea, & id
in maris abyssum projiciam propter mente captos Christianos. Cum autem venissent
centuriones, & loco appropinquassent, lignum quidem videbant erectum, cum verò,
qui querebatur, nusquam, dicitque Antiochus Patricio: Reuerà conuenienter voci
Galilæorum, qui dicunt Christum surrexisse à mortuis, fortè hunc quoquè hodiè fecit
surgere. Patricius autem propiùs accedens, vidit beatum Theodorum sedentem & Dei
prædicantem eloquia: & clamans, magna voce dicebat: Magnus Deus Christianorum,
& non est alius Deus præter eum. Et accedentes ad sanctum, dixerunt ei: Rogamus te
nos quoquè, qui ab hoc tempore sumus Christiani. Et crediderunt in illo die ipsi & octo-
ginta milites.

Psal. 144.

Credunt 2.
centuriones
& 80. mili-
tes.

Cum hoc autem rescivisset Licinius, mittit Sextum Proconsulem, & cum eo tre-
centos milites, vt eos morte afficerent. Cum illi verò venissent, & vidissent miracula,
quæ fecerat sanctus Theodorus, crediderunt ipsi quoquè Domino nostro Iesu Chri-
sto. Concurrit autem infinita quoquè multitudo in locum, & clamauit: Vnus est Deus
Christianorum. Ipse est Deus solus, & non alius. Tunc vna voce omnes clamârunt &
dixerunt: Quis est hic licitor Licinius, vt eum appetamus lapidibus? Est enim noster
Deus & rex Christus, qui prædicatur per Theodorum. Fit verò magna confusio & tu-
multus & impetus ad fundendum sanguinem. Irruit enim quidam ensem ferens, Lean-
der nomine, aduersus S. Theodorum. Ei autem occurrens Proconsul, spatha ab eo ab-
lata, eum transegit medium. Quidam verò Merpas, Hunnus genere, impetu facto, con-
summauit Proconsulem. Tunc veniens beatus Theodorus, multis verbis turbas allo-
quens, vix tandè sedauit tumultum, dicens eis: Cessate, charissimi. Dominus meus
Christus fuit cruci affixus, reprimens angelos, nè hominum genus vlciscerentur. Pre-
terente autem sancto Theodoro cum magna turba per carcerem, clamabât, qui erant
in vinculis: Miserere nostrî, serue Dei altissimi. Sanctus verò martyr solo verbo solu-
tis eorum vinculis, dicit eis: Ite in pace, & mementote meî, ô viri. Magna autem mul-
tudo idololatrarum credidit in Dominum nostrum Iesum Christum, & qui vexaban-
tur ab immûdis spiritibus, curabantur tactu manûs eius & coloris eius vestimentorum.

Item alij
innumeri.

Quamobrem quidam ex cohorte renuciârunt Licinio, quòd vniuersus populus,
dijs relictis, Deo credidit per Theodorum. Is verò ira repletus, misso spiculatore, iussit
sanctum eius caput abscindi. Videns autem populus, cœpit seditionem agitare aduer-
sus Licinium. Beatus verò Theodorus proluxa oratione & admonitione rogabat eos,
dicens: Fratres & patres, nè succenseatis Licinio. est enim minister patris sui diaboli, &
me decetè oportet ire ad Dominum meum. Cum hæc dixisset martyr, & diù esset pre-
catus, & benè precatus esset fratribus, & precibus finem imposuisset, obsignauit to-
tum suum corpus, & deindè sic dicit Augarò: Fili mi Augare, nè neglexeris literis man-
dare diem meæ consummationis. Reliquias autem meas depone in Euchaitis, in Maio-
rum meorum possessione. In tua verò consummatione dormias mihi à sinistris. Et cum
rursus diù esset precatus, & imposuisset finem suis precibus, & dixisset, Amen: & valere
iussisset omnes fratres, extendit preciosum suum collum: & sic ense fuit consumma-
tus, Februarij mensis die septimo, sabbato, hora tertia diei.

Totû cor-
pus suum
obsignat.Cæditur
capite.

Post hæc autem cum accepissent venerandas & sanctas eius reliquias, cum cereis &
suffitibus, vniuersa comitante multitudine, Heraclea tulerunt Euchaita, & illic depo-
suerunt omnibus videntibus, octauo * mense Iunij. Quo in loco nunc quoquè ex vni-
uersa terra, quæ est sub cælo, congregatur genus hominum. Multa enim miracula facit
Dominus & curationes, per venerandum & sanctum corpus gloriosi martyris

Venerandè
& sanctæ
reliquiæ.
* mensis

Theodori: ad gloriam & gratiarum actionem eius nominis, quem de-
cet omnis gloria, honor & potentia, nunc & semper & in
secula seculorum, Amen.

VITA